

EMLÉKEZÉS BARÁTH ZOLTÁN (1924–1982) SZÜLETÉSÉNEK 90. ÉVFORDULÓJÁRA

PAPP NÓRA

PTE ÁOK Farmakognóziái Tanszék, 7624 Pécs, Rókus u. 2.; nora4595@gamma.ttk.pte.hu

„A földön én ilyen sorsot találtam: örökké sügtam – s mindig hátul álltam.”
(Rostand: Cyrano de Bergerac)

Baráth Zoltán (1924–1982) flórakutató, terepbotanikus nevével leggyakrabban a felhagyott szőlőkkel kapcsolatban végzett munkáiban találkozhatunk, de számos egyéb florisztikai és taxonómiai kutatásban is részt vett. A 2014. szeptember 12-én az MTA Ökológiai Kutatóközpont Ökológiai és Botanikai Intézetében születésének 90. évfordulójára megrendezett alkalmon oktatói és kutatói munkásságára, kiemelkedő szakmai elismeréseire, valamint a személyéhez fűződő személyes és családi eseményekre emlékeztek a megjelentek.

Jelen összefoglalóban röviden életútjáról és a megemlékezés eseményeiről számolok be, amelyen egykori munkatársak, kollégák, kutatók, oktatók, barátok és családtagok vettek részt. Baráth Zoltán szakmai és emberi nagyságára több mint hatvanan emlékeztünk.

Elsőként életének főbb állomásait tekintjük át röviden, amelyet SIMON és KOLTAY (1984) korábbi megemlékezésében is olvashatunk. Baráth Zoltán 1924. március 1-én született Pestújhelyen. A budapesti Lónyai utcai Gimnáziumban tett sikeres érettségi után 1943-ban kezdte meg tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem biológia-földrajz szakán, amelyet ausztriai hadifogsága és családi okok miatt 1947-ben folytatott. Tanári diplomáját 1950-ben vette át az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Első munkahelyén, az Agrártudományi Egyetem Kertészeti Kar Növénytan Tanszékén tanársegédként növényrendszertant és növényföldrajzot oktatott. Az 1956-ban zajlott események nehéz

időszaka félbeszakította munkásságát, majd számos, képzettségének nem megfelelő munkakörben dolgozott.

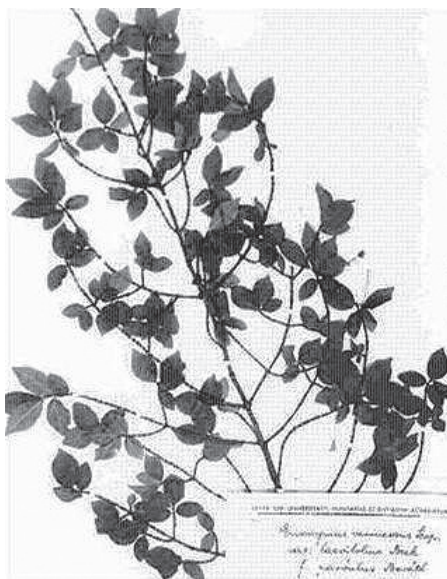
Oktatott Váchartyánban, Monoron és a Teleki Blanka Gimnáziumban Budapesten; előadóként közreműködött az Eötvös Loránd Tudományegyetem Növényrendszertani és Ökológiai Tanszékén, a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen, a Fővárosi Kertészeti Vállalatnál, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatban, a MÉM Növényvédelmi Főosztályán, valamint a vácrátóti Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézetben. Dolgozott az ELTE Botanikus Kertjében, kutatóként a Természettudományi Múzeum Növénytárában, valamint 1965–1975 között a MTA vácrátóti Botanikai Kutató Intézetében. Ez utóbbi munkahelyén jelentős szerepet vállalt a rendszertani parcellák kialakításában, a kert nemzetközi magcsere-kapcsolatainak ápolásában és az *Index Seminum*-ok összeállításában (ÚJVÁROSI et al. 1966, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974), emellett rendszeresen kertészeti gyakorlatokat tartott az ELTE és a Kertészeti Egyetem hallgatói részére.

Doktori értekezését 1966-ban készítette *Növénytakaró vizsgálatok felhagyott szőlőkben* címmel, 130 oldal terjedelemben. 1975–1978 között a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem nagykanizsai Agronómiai Főiskolai Kar Növénytani és Növényélettani Tanszékének tanszékvezetői teendőit látta el, míg 1977–1981 között előadói tevékenységet folytatott a góddöllői Agrártudományi Egyetem előkészítő tanfolyamán. Kiemelkedő oktatói munkásságáért 1980-ban „Kiváló Munkáért” kitüntetésben részesült. Hosszú betegség után 1982. október 2-án, életének 59. évében hunyt el Nagykanizsán. Az 1956-ban történt események alapján teljes rehabilitációja, valamint posztumusz főiskolai docensi kinevezésére 1990-ben került sor a keszthelyi Pannon Agrártudományi Egyetemen.

Kutatóként számos tanulmányúton vett részt többek között az egykori Csehszlovákia (1967) és NDK (1971, 1974) területén, valamint Lengyelországban (1969) és Romániában is (1970).

Legfontosabb közleményei között említhető az *Iva xanthiifolia* Nutt. (BARÁTH 1951), hazai *Euonymus* sp. változatok és formák (BARÁTH 1956; 2-3. kép), valamint a *Diphysium complanatum* (BARÁTH és TERPÓ 1957; BARÁTH 1963) termőhelyi leírása és monográfiája, a *Solanum* nemzetség morfológiai (BARÁTH et al. 1973) és fitokémiai vizsgálata (MÁTHÉ et al. 1973a, 1973b), valamint egyes fitoncidok vírusokra gyakorolt hatásának elemzése (GYÖRGY és BARÁTH 1975). Flóratérképezési munkái között kiemelendők a Bükk növényföldrajzi adatait (ZÓLYOMI et al. 1954, 1955), kéziratként a Bükki Nemzeti Park flórájának felmérését (BARÁTH 1978), szántóföldi gyomfelvételezéseit (BARÁTH 1975a), valamint a felhagyott szőlőkkel kapcsolatban végzett vizsgálatainak eredményeit összefoglaló munkái (BARÁTH 1963, 1964). A Biológiai Lexikonban 72 növényföldrajzi címszó elkészítése fűződik nevéhez (BARÁTH 1975b). Egyetemi oktatást segítő tananyagok, jegyzetek, és tankönyvek készítésében és fejlesztésében is jelentős szerepet vállalt (BARÁTH et al. 1953; BARÁTH 1956, 1968).

Munkája során számos együttműködést folytatott, így Borhidi Attila, Csapody Vera, Fekete Gábor, Galántai Miklós, Horánszky András, Hortobágyi Tibor, Jakucs Pál, Jávorka Sándor, Juhász Árpád, Kárpáti István, Klincsek Pál, id. és ifj. Máthé Imre, Möcsényi Mihály, Pócs Tamás, Précsényi István, Simon Tibor, Soó Rezső, Újvárosi Miklós, Vida Gábor és Zólyomi Bálint nevét említhetjük többek között, akikkel elsősorban terepbotanikai és florisztikai vizsgálatai révén került kapcsolatba.

A 2014. szeptember 12-én Vácraátón tartott megemlékezésen körünkben köszöntöttük özv. Baráth Zoltánét, aki köszöntőjében Baráth Zoltánra a Tudósra, Kutatóra, Tanárra, Társra és Édesapára emlékezett, felidézve közös életük felemelő és nehéz pillanatait. Az alkalmon résztvevő egykori munkatársak Baráth Zoltánra mint nagy tudású, magasan művelt, tájékozott, mindig közvetlen, önzetlen, vidám, szellemes, tréfás kollégára és barátira emlékeztek. A MTA Ökológiai Kutatóközpont Ökológiai és Botanikai Intézet vezetője, Ódor Péter köszöntője után Borhidi Attila, Fekete Gábor, Máthé Imre, Pócs Tamás és Simon Tibor meghatottan emlékezett a közösen eltöltött évekre és kutatómunkára, baráti beszélgetésekre és közös élményekre. A szakmai múlt mellett a megemlékezésen személyes események és emlékek is helyet kaptak, amelyek között elsősorban kifinomult és magas szintű humoráról, valamint számos mosolygató élményről hallhattunk. Életútjának ismertetése után egy 1965-ben, a népszerű *Kukkantó*

című műsorban készült rövid hangfelvétellel hangját is felidéztük, amelyben Kaló Flórián műsorvezetésével a vad- és a szelídgesztenye közötti eltéréseket ismertette a nézőknek.

Baráth Zoltán költészetben való jártasságát és tehetségét is felidéztük néhány saját költeményével, amelyet kollégái és családja számára különleges alkalmakra alkotott. Nagykanizsai munkássága idején tanítványai az 1970-es évek végén az alábbi sorokkal emelték ki versírásához való vonzalmát, amely az emlékülésen is elhangzott:

*„Költő vagy Te Zoli bácsi,
Mindannyiunk kedvence,
Nagy áldása vagy a sorsnak,
Aki közénk rendele.”*

Baráth Zoltánra a rendezvényen családtagjai is emlékeztek. Lánya, Szűcsné Baráth Zsófia Radnóti Miklós: *Kolumbusz* című versét szavalta, unokája, Papp Dániel Bach: g-moll Adagio-ját adta elő hegedűn. Baráth Zoltánt három lánya családjában négy unokája ismerhette életében. Emlékét ma özvegye és lányai mellett hét unokája és öt dédunokája, valamint özvegye testvéreinek gyermekei ápolják és őrzik. Unokájaként és botanikai tudományterületen való munkám révén jómagam is tisztelettel gondolok Nagyapánkra, aki fáradhatatlanul és nagy lelkesedéssel tanította mindünk számára a természet és a növények szeretetét, életében a nehézségek elleni küzdést, erőt, bátorságot, őszinteséget, becsületet és önzetlent odafordulást az emberekhez. Az emlékezésen személyiségének ezen vonásai méltón kerültek többször is említésre, és ahogy Borhidi Attila Professzor Úrtól elhangzott: *„Itt most legenda születik...”*

Megemlékezésem Kosztolányi Dezső: *Halotti beszéd* című művének egy részletével zárom, amely a rendezvény meghívóján is szerepelt, mint mottó:

*„Nem élt belőle több és most sem él,
s mint fán se 'nő egyforma két levél,
a nagy Időn se 'lesz Hozzá hasonló.”*

Köszönet

Köszönettel tartozom magam és Családom nevében a MTA Ökológiai Kutatóközpont Ökológiai és Botanikai Intézet vezetőjének, Ódor Péternek, valamint az intézet munkatársainak, hogy lehetővé tették és segítették a megemlékezést. Külön köszönet illeti Borhidi Attila, Fekete Gábor, Máthé Imre, Pócs Tamás és Simon Tibor Professzor Urakat, hogy gondolataikat és emlékeiket megosztották a résztvevőkkel. Köszönjük az egykori munkatársaknak, barátoknak és családtagoknak, hogy jelenlétükkel megtisztelték a rendezvényt, és közösen idézhettük fel Baráth Zoltán életét.

IDÉZETT IRODALOM

- BARÁTH Z. 1951: Az *Iva xanthiifolia* Nutt.-ról. Magyarország új gyomnövényéről. Agrártudományi Egyetem Kert- és Szőlőgazdaság-tudományi Kar Évkönyve 2: 47–50.
- BARÁTH Z. 1956: A növényföldrajz alapjai. Útmutató a Növénytan tantárgyhoz. Egyetemi jegyzet. Kertészeti és Szőlészeti Főiskola, Budapest, pp. 21–15.
- BARÁTH Z. 1956: Hazai *Euonymus*ainkról. *Botanikai Közlemények* 46: 235–250.
- BARÁTH Z. 1963: Növénytakaró-vizsgálatok felhagyott szőlőkben. *Földrajzi Értesítő* 12: 341–356.

- BARÁTH Z. 1963: Újabb lapos korpafű (*Diphasium*) *Lycopodium complanatum* Rothm. lelőhely a Zemplén-hegységben. Monori József Attila Gimnázium Évkönyve, pp. 16–17.
- BARÁTH Z. 1964: Waldsteinsteppe (S. s. p.) im Ungarischen Mittelgebirge. *Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungarici* 56: 215–227.
- BARÁTH Z. 1968: A botanikus kert jelentősége a biológia oktatásában. *A biológia tanítása* 7: 153–155.
- BARÁTH Z. 1975a: A második országos gyomfelvételezés a szántóföldeken III. pp. 831–916. In: *A második országos gyomfelvételezés a szántóföldeken I–VI.* (szerk.: ÚJVÁROSI M.). Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium, Budapest.
- BARÁTH Z. 1975b: 72 növényföldrajzi címszó. In: *Biológiai Lexikon.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BARÁTH Z. 1978: A Bükk Nemzeti Park flóra és vegetáció jellemzése. Kézirat, pp. 1–78.
- BARÁTH Z., GÖRGÉNYI L.-NÉ, TERPÓ A. 1953: *Növénytan.* Mezőgazdasági Szakkönyvtár 3. pp. 1–124.
- BARÁTH Z., MÁTHÉ I. ifj., MÁTHÉ I. 1973: A *Solanum* genusz Morella szekciójának vizsgálatáról I. Adatok a *Solanum nigrum* L. morfológiájához. *Botanikai Közlemények* 60: 193–200.
- BARÁTH Z., TERPÓ A. 1957: Újabb *Lycopodium complanatum* lelőhely a Sátor-hegységben. *Botanikai Közlemények* 47: 202.
- GYÖRGY B., BARÁTH Z. 1975: The effect of phytoncides on plant viruses. VIII. Nemzetközi Növényvédelmi Konferencia, Moszkva, pp. 116–124.
- MÁTHÉ I. ifj., BARÁTH Z., MÁTHÉ I. 1973a: A *Solanum* genusz egyes fajainak hatóanyagvizsgálata. Országos Gyógynövény Konferencia, Absztraktkötet, p. 10.
- MÁTHÉ I. ifj., MÁTHÉ I., BARÁTH Z. 1973b: A *Solanum* genusz Morella szekciójának vizsgálatáról II. *Solanum nigrum* alkaloid-tartalmának összehasonlító vizsgálata növényrészekenként. *Botanikai Közlemények* 60: 229–236.
- ÚJVÁROSI M., BARÁTH Z., TÓTH I., GALÁNTAI M. 1968: Index Seminum et Sporum. Vácrátót, 14: 47 pp.
- ÚJVÁROSI M., BARÁTH Z., TÓTH I., GALÁNTAI M. 1969: Index Seminum et Sporum. Vácrátót, 15: 48 pp.
- ÚJVÁROSI M., BARÁTH Z., TÓTH I., GALÁNTAI M. 1970: Index Seminum et Sporum. Vácrátót, 16: 48 pp.
- ÚJVÁROSI M., BARÁTH Z., TÓTH I., GALÁNTAI M. 1972: Index Seminum et Sporum. Vácrátót, 18: 47 pp.
- ÚJVÁROSI M., GALÁNTAI M., BARÁTH Z. 1973: Index Seminum et Sporum. Vácrátót, 19: 47 pp.
- ÚJVÁROSI M., GALÁNTAI M., BARÁTH Z., KLINCSEK P. 1971: Index Seminum et Sporum. Vácrátót, 17: 43 pp.
- ÚJVÁROSI M., GALÁNTAI M., BARÁTH Z., KLINCSEK P. 1974: Index Seminum et Sporum. Vácrátót, 20: 45 pp.
- ÚJVÁROSI M., TÓTH I., BARÁTH Z., GALÁNTAI M. 1966: Index Seminum et Sporum. Vácrátót, 12: 40 pp.
- ZÓLYOMI, B., JAKUCS P., BARÁTH Z., HORÁNYSZKY A. 1954: A bükkhegységi növényföldrajzi térképezés erdőgazdasági vonatkozású eredményei. *Az Erdő* 3: 78–82, 97–105, 160–171.
- ZÓLYOMI, B., JAKUCS P., BARÁTH Z., HORÁNYSZKY A. 1955: Forstwirtschaftliche Ergebnisse der pflanzen geobotanischen Kartierung im Bükkgebirge. *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* 1: 361–395.